

SOĞUK SAVAŞIN KURUMSAL ARAÇLARI: ODTÜ VE ROBERT KOLEJİ MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ, 1950-1970

Ali ERKEN*

Öz

Birincil kaynaklarına dayanan bu makale Türkiye'nin NATO'ya üyeliği sonrasında yeni bir aşamaya geçen Türkiye Amerika ilişkilerinde ODTÜ ve Robert Koleji Mühendislik Fakültesi'nin rollerini inceler. 1952 sonra iki ülke arasındaki yakınlaşma yüksek yoğunluklu teknik ve askeri iş birliğini beraberinde getirdi. Amerikan yönetimi Türkiye'nin gelişimini kendi bölgesel ve global çıkarları için gerekli görmekteydi. Bu süreçte Türkiye'ye yapılan yatırımlar sadece askeri ve mali yardımlar ile sınırlı kalmadı. Yerel unsurlara dayanan iki kurum olan Robert Koleji ve ODTÜ aracılığı ile ciddi bir teknik bilgi ve altyapı desteği sağlandı. Askeri ve sanayi projelerin sürdürülebilmesi için gerekli olan bu stratejik yatırımlar neticesinde Türkiye-Amerika arasındaki iş birliği zamanla siyaset ötesi bir hüviyet kazandı.

Anahtar Kelimeler

Soğuk Savaş, Türk-Amerikan İlişkileri, Robert Koleji, ODTÜ, Teknik Eğitim

INSTITUTIONAL TOOLS OF COLD WAR: METU AND ROBERT COLLEGE ENGINEERING FACULTY, 1950-1970

Abstract

Based on primary sources this article explores the role of METU and Robert College Engineering Faculty in the Turkish-American relations after Turkey's joining to the NATO. There has been a growing cooperation in technical and military spheres between the two countries after 1952. The US government considered Turkey's development a necessity for its regional and global interest. The US aid to Turkey during this period was not confined to the military equipment and financial packages. Through local institutions, Robert College and METU, technical know-how was provided. These investments were needed for military and industrial projects to proceed and the Turkish-American relations gained a strong institutional character.

---

* Dr. Ali Erken, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul/Türkiye. ali.erken@marmara.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8292-2022
Makalenin Gönderilme Tarihi: 4 Temmuz 2017
Makalenin Kabul Tarihi: 1 Ekim 2017
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25 Ekim 2017

Key Words

Cold War, Turkish-American Relations, Robert College, METU, Technical Education

GİRİŞ

1945 sonrası oluşan yeni siyasi düzende Türkiye hükümeti Batı bloğunda yer almayı tercih etmişti. Truman Doktrini ve Marshall Yardımının başlaması ile bu yönelim somut bir niteliğe kavuştu. İkili ilişkileri daha derinleştiren diğer adım Türkiye'nin 1952'de NATO üyeliği kabul edilmesi oldu. Bu aşamadan sonra ivme kazanan Türkiye'deki Amerikan ticari ve askeri yatırımları her iki taraf için de birbirini iyi anlayan insan kaynağı ihtiyacı doğurdu. Bu kaygılardan yola çıkan Amerikalı elitler Türkiye'de destek olunan kurumların daha gelişkin ve çok fonksiyonlu olmasını planladılar. Türkiye'deki siyasi ve bürokratik yöneticiler ise Amerikan yatırımlarını yerel ve bölgesel faydaları gözeterek teşvik ettiler. ODTÜ ile Robert Koleji Mühendislik Fakültesi'nin 1955 sonrası gelişim göstermesi her iki tarafın da attığı bu adımların somut birer sonucu oldu.

Türkiye'nin NATO'ya ilk adaylık başvurusu 1949 senesinde İsmet İnönü tarafından gerçekleştirilmişti. Türkiye'nin 1945 sonrası Batı Bloğunda yer alması öncelikle İsmet İnönü'nün bir tercihiydi. Bu çabanın ardından Amerikan yardım programlarının güvenli bir şekilde yürürlüğe konması için yoğun diplomatik çaba gösterilmişti.¹ NATO üyeliği karşılıklı yakınlaşmanın askeri ayağını tamamlaması açısından önemliydi ve CHP hükümeti kısa sürede resmi başvuruyu NATO tarafına ilettiler. Ancak çeşitli kaygılar öne süren NATO yönetimi başvuruyu askıda bırakmayı tercih etti ve Türkiye'nin üyeliği 1950 senesine kadar neticeye kavuşmadı.² 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti yönetimi Amerika ile ilişkilerin geliştirilmesi açısından en az CHP kadar istekliydi. Celal Bayar Amerika'yı sadece bir jeopolitik müttefik olarak değil liberal iktisadi sistemin en başarılı örneği olarak kabul ediyordu.³ Bayar Türkiye'nin Amerikan iktisadi ve kültürel değerlerini daha iyi kavrayıp, benzer bir model geliştirmesi gerektiğini düşünüyordu. Ona göre:

"Türk millet de tıpkı Amerikan millet gibi daima hürriyet ve istiklalini aşkla sevmiş ve asırlar boyunca bin defa dahi, en kötü şerait altında da olsa, en müthiş düşmanlarıyla savaşmaktan yılmamıştır... serbest teşebbüse dayanan ve Kapitalizm denilen ekonomik sistem, iktisaden geri kalmış bir memleketi kalkındırmak için kullanılabilecek en iyi sistemdir..."⁴

¹ Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri*, Siyasa I Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1979, s. 34-55.

² Sander, age, s. 69-79; Faruk Sönmezoğlu, *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye Dış Politikası* İstanbul: Der, 2006, s. 45-47.

³ *Yılmayan Millet* Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletlerine Yaptığı Ziyaretin Kronolojik Hikâyesi ve Seçilmiş Nutuklar: 28 Ocak- 27 Şubat 1954, IBM World Trade Corporation, 1955, s. 49

⁴ *Yılmayan Millet*, s. 49.

Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildikten sonra NATO'ya üyelik sürecini yeniden gündeme aldı. İnönü ile yaptıkları görüşmelerde Türkiye'nin NATO'ya dâhil olmasının kesinlikle gerçekleşmesi gereken bir hedef olduğu yönünde her ikisi de görüş birliğine varmıştı. Başbakan Adnan Menderes'in de desteğiyle Türkiye ikinci başvurusunu hazırlamaya başladı. ⁵ 1950 senesinde patlayan Kore Savaşı iktidar için önemli bir fırsat oluşturdu ve Amerika tarafında ciddi bir talep olmamasına rağmen Demokrat Parti yönetimi Türk askerinin Kore Savaşı'na katılması yönündeki tasarını meclisten geçirdi. 1950 senesinde ilk TSK birliği Kore'ye gitti ve yaklaşık üç sene boyunca Amerikan askerleri ile birlikte Komünist güçlere karşı savaştı. Türkiye'nin askeri alanda attığı bu adım cevapsız kalmadı ve jeopolitik kaygılarla tekrar ele alınan NATO üyelik başvurusu 1952 senesinde kabul edildi. ⁶

Türkiye'nin NATO üyeliğine kabulünden iki sene sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne bir ziyarette bulunan Bayar bu ülkeye giden ilk Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı oldu. 1 haftayı aşan ziyareti süresince faklı şehirlerdeki endüstriyel üretim tesisleri ve üniversiteleri de ziyaret eden Bayar özellikle teknik alt yapı alanındaki yatırımları inceledi. ⁷ Özgür dünyanın lider ülkesi olarak tanımladığı Amerika ile Türkiye'nin daha sıkı iş birliğine hazır olduğunu söyleyen Bayar bu beraberliğin hem demokrasi hem de kalkınma açısından Türkiye'yi ileri taşıyacağını vurgulamıştı:

"Yardımlarımız medeniyetimizi yıkmak isteyen yıkıcı kuvvetlere karşı sırf müdafaa yolunda kullanılmıştır... Bütünlük ve hürriyetlerini korumaya azmetmiş bütün milletlerin yardımını temin için elimizden geleni yapalım ve onları mevcut müdafaa anlaşmalarına dahil etmeye çalışalım". ⁸

Bayar Amerikan yetkililere Demokrat Parti'nin Mustafa Kemal Atatürk döneminde gerçekleştirdiği reformlara bağlı kalacağını, Türkiye'nin reformları gerçekleştirmedeki başarısının diğer bölge ülkelerine örnek olabileceğini ve ülkesinin Batı medeniyetinin bir parçası olmaya devam edeceğini anlatmaya çalıştı. ⁹ Bayar'ın ziyaretinden bir sene önce Amerika'da yönetim değişikliği olmuş ve Cumhuriyetçi aday Dwight Eisenhower başkanlığa seçilmişti. Eisenhower yönetimi ABD'nin Orta-Yakın Doğu siyasetinde daha etkin rol alması gerektiği kanaatini taşıyordu. Bayar'ın ziyaretinden bir sene sonra ABD dış işleri bakanı Foster Allen Dulles ve beraberindeki heyet Tür-

⁵ Mehmet Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin Nato'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler* Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Atatürk Araştırma Merkezi, 2000, s. 98-100; Mehmet Gönübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1965*, Siyasal, Ankara, 2006, s. 240-245.

⁶ Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri*, s. 69-79; Faruk Sönmezoğlu, *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye Dış Politikası*, 57-59; Serhat Güvenç, "NATO'nun Evrimi ve Türkiye'nin Transatlantik Güvenliğe Katkıları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 45 (Bahar 2015), s. 103-105.

⁷ *Yılmayan Millet*, s. 73-80.

⁸ *Yılmayan Millet*, s. 22, 26.

⁹ *Yılmayan Millet*, s. 20, 22, 26, 36.

kiye'ye bir ziyaret düzenlediler ve Amerikan'ın bölge siyasetinin şekillenmesine dair görüş alışverişinde bulundular.¹⁰ Bayar, Menderes ve ilgili bürokratlarla yapılan görüşmelerde Türkiye'nin bölgedeki Komünist yayılcılığa karşı daha ciddi desteklenmesi gerektiği yönünde bir mutabakat oluştu ancak Orta Doğu'da oynayacağı rol hakkında farklı fikirler ortaya çıktı.¹¹ Amerikan yönetimi Türkiye'nin bölgede daha güçlü ilişkiler geliştirmesi taraftarı iken Türk yönetimi Arap dünyası ile ilişkilere mesafeli yaklaşıyordu.¹² Dulles ve Eisenhower "Kuzey Kuşağı" adını verdikleri savunma hattını hayata geçirmeyi amaçlarken Amerikan yardımına ihtiyacı olduğuna inanan Türk tarafı da NATO'nun yanında bölgesel bir savunma pak-tının teşekkülünü de benimsemeye başlamıştı.¹³

Yukarıdaki aşamalardan sonra Amerikalı uzmanlar Türkiye'yi daha sık ziyaret etmeye başladılar. Bu ziyaretlerin ortaya çıkardığı en ciddi projelerden biri Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin kurulması oldu. Demokrat Parti yönetimi Türkiye'deki şehirleşme sorununa çare bulabilmek amacıyla Birleşmiş Milletlerden yardım talep etmişti. Bu rica neticesinde Charles Abraham başkanlığında ABD'li bir heyet 1954 senesinde Türkiye'yi ziyarete gelmişti. Heyetin temel amacı hızlı şehirleşmenin getirdiği sorunları yerinde incelemek ve hükümete tavsiyelerde bulunmaktı. Abraham da ziyareti sonucu hazırladığı raporda Türkiye'de şehirleşme ve mimari alanında uzman yetiştirecek bir enstitünün kurulması gerektiğini tavsiye etmişti. Bundan kısa bir süre sonra hükümet yetkilileri ve BM temsilcileri arasında yapılan toplantılar neticesinde Türkiye'de bir teknik üniversite kurulmasının daha isabetli olacağı kanaatine varıldı.¹⁴ Müzakereler esnasında DP'li milletvekil-leri ve bürokratlar Amerikalı yetkilileri yeni bir üniversite kurma konusun-da kısmen de olsa ikna ettiler ancak desteğin mahiyeti konusunda net bir karara varılmadı.¹⁵ Bu belirsizliğe rağmen DP hükümeti ODTÜ'nün kuruluşuna dair kanunnameyi 1956 senesinde TBMM'ye sevk etti ve kabul eden tasarı ile aynı sene okula öğrenciler kabul edilmeye başlandı.¹⁶

¹⁰ McGhee, *The US-Turkish-NATO Middle East Connection: How the Truman Doctrine Contained the Soviets in the Middle East*, London, 1990, s. 255-264; Mehmet Gönülöbol, *Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1965*, 270; bk: Halil Akman, Suat Zeyrek, "John Foster Dulles'in Ortadoğu Gezisi, Temaslar ve Tepkiler", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, II/2, 2013, s. 259-288.

¹¹ Bu ziyaretlerin somut bir neticesi Bağdat Pakti'nin kurulmasıdır. Bk: Behçet Kemal Yeşilbursa, "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası (1950-1960)", *History Studies*, Ortadoğu Özel Sayısı, 2010 ve "Bağdat Pakti", *Tarihîn Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2011, Sayı 6, s. 87-89.

¹² McGhee, *The US-Turkish-NATO Middle East Connection*, s. 255-264.

¹³ Behçet Kemal Yeşilbursa, "Bağdat Pakti", s. 87-89.

¹⁴ Derya Yorgancıoğlu, "Reconstructing the Political and Education Contexts of the Metu Project", Unpublished PhD Dissertation, Middle Eastern Technical University, Department of Architecture, 2010, s. 59, 73.

¹⁵ Yorgancıoğlu, age, s. 25-27; Arif Payaşıoğlu, *Türk Yükseköğretiminde Bir Yeniliğin Tarihi: Barakadan Kampüse*, ODTÜ Yayınları, Ankara, 1996, s. 25

¹⁶ *TC Resmî Gazete*, 29 Ocak 1957, Sayı: 9521

BİR YÜKSEK ÖĞRETİM ÜSSÜ OLARAK ODTÜ'NÜN KURULUŞU

ODTÜ'nün kuruluş sürecinde Amerikalı eğitimciler ve uzmanlar Türk meslektaşları ile birlikte çalıştılar. ODTÜ projesini benimseyen ve destekleyen en üst düzey bürokrat olan eski Minnesota Senatörü Harold Stassen Amerika'daki izolasyonist dış siyaset ekseninin önde gelen muhalifleri arasındaydı. Stassen ABD'nin global siyasi gelişmelerde daha etkin rol alması gerektiğini savunuyordu. ¹⁷ 1948-1953 yılları arasında Pennsylvania Üniversitesi Rektörlüğü yapan Stassen 1953 senesinde Başkan Eisenhower tarafından kurulan Dış Operasyonlar İdaresi-*Foreign Operations Administration* (FOA) biriminin ilk başkanı olarak atandı.¹⁸ ODTÜ projesini benimseyen Stassen FOA'nın 1955 senesinde lağv edilmesine rağmen proje ile alakasını kesmedi ve eski rektörü olduğu Pennsylvania Üniversitesinden birçok akademisyeni Türkiye'deki bu projede yer almaya ikna etti. Pennsylvania Üniversitesinden ODTÜ'de görev yapmak için gelen önemli bir isim Holmes Perkins'ti. Perkins mimarlık fakültesinin kurucu dekanı olarak görev yaptı ve bu alanda üniversitenin başarılı bir ekol oluşturmasında önemli pay sahibi oldu. ¹⁹Stassen süreç içerisinde bir diğer tanıdığı isim olan Teksas Üniversitesi eski dekanlarından William Woolrich'i geçici başkan olarak üniversiteye gönderdi. Tecrübeli bir akademisyen olan Woolrich ODTÜ'nün kuruluş kanunu üzerine yaptığı çalışmalar ile siyaset ve siyasiler ile ilişkisinin tanımlanmasında belirleyici rol oynadı. Stassen ile beraber hareket eden Woolrich Amerika'daki benzer kanunları inceleyerek ODTÜ'nün Türkiye'deki diğer üniversitelerden farklı olarak daha bağımsız bir yönetim yapısına sahip olmasında ciddi katkı sağladı. ²⁰ Nitekim teklif edilen ODTÜ yasasına göre okul bağımsız bir mütevelli heyet tarafından yönetilecekti. Amerikalı uzmanlar yönetimin bağımsızlığına özel önem vermişlerdi ve siyasilerin olası müdahalelere karşı kendi planlarını uygulayabilecek bir yapı kurmayı başarmışlardı. ²¹

ODTÜ'ye dair düzenlenen bu kapsamlı yasa tasarısı 1959 senesinde meclise geldi. Meclis görüşmelerinde Demokrat Partili vekiller ODTÜ'nün ABD tarafından açıkça desteklenen bir proje olduğunu, bu yatırımın Türkiye tarafından da benimsenmesi gerektiğini çünkü stratejik konumu itibarıyla Orta-Doğu'nun güvenliği için önemli bir ülke olan Türkiye'de inşa edile-

¹⁷ Aleck Kirby, David G. Dalin, John F. Rothmann, *Harold E. Stassen: The Life and Perennial Candidacy of the Progressive*, McFarland, North Carolina, 2013, s. 33-34.

¹⁸ http://www.archives.upenn.edu/people/1900s/stassen_harold_edward.html (Erişim 02. 11. 2016)

¹⁹ Derya Yorgancıoğlu, "Reconstructing the Political and Education Contexts of the Metu Project", s. 96-110.

²⁰ Uğur Ersoy, *Bozkır Yeşertenler*, Evrim, Ankara, 2002, s. 1-3.

²¹ Ersoy, *age*, s. 1-3.

cek okulun bölge için önem taşıdığını anlattılar. Sovyetler Birliği'nin Hindistan, Çekoslovakya ve diğer birçok ülkede teknik üniversite açmaya başladığından örnekler verip "hür dünya" ülkelerinin buna cevaben kendi teknik üniversitelerini kurma durumunda olduklarını, ODTÜ'nün ortaya çıkışının sadece ABD değil Türkiye'nin de inisiyatifiyle gerçekleşmiş olduğunu belirttiler. ²² Demokrat Partililere göre yapılacak yatırımın maddi boyutunun her şeye degecekti ve bu projeye NATO, UNESCO gibi kurumların da ilgi alaka gösteriyordu. ²³ Meclis'te yapılan oylama neticesinde kabul edilen yasa tasarısı ile ODTÜ tam bir üniversite olarak faaliyet göstermeye başladı. Amerikan tarafı her ne kadar siyasi müdahaleye karşı olsa da Başbakan Adnan Menderes'in mütevelli heyeti başkanı olarak yer alması Demokrat Parti'nin projeyi ne kadar sahiplendiğini gösteriyordu. ²⁴ Türk yöneticiler Amerika'yı temsilen de Başkan Eisenhower 'in oğlu John Eisenhower'un yönetime girmesine sıcak yaklaşmış ancak son andaki tartışmalar neticesinde Eisenhower mütevelli heyette yer almamıştı. ²⁵

Türkiye'nin NATO üyeliği sonrası iki ülke arasındaki askeri ve teknik projelerin sayısı artmıştı. Amerikan şirketleri ve silahlı kuvvetleri Türkiye'deki çeşitli sanayi ve askeri tesisler ile ortak çalışma halindeydi. ²⁶ Türkiye'de görev yapan Amerikalı personel sayısı 20. 000'e yaklaşmıştı. ²⁷ Bu personelin Ankara'da iletişim kurabilecekleri bir yükseköğretim kurumunun olması Amerikalılar açısından lojistik avantaj sağlayacaktı. 1950'ler itibarıyla Türkiye'de Robert Koleji dışında İngilizce öğretim veren kurum neredeyse yoktu ve Amerika'nın yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarına yönelik destekleri henüz yeni başlamıştı. Bu açıdan ODTÜ'nün gelişimi sadece ABD tarafından değil, Amerikan menşeli yardım kuruluşları ve diğer uluslararası organizasyonlar tarafından da desteklendi. Nitekim ODTÜ kısa zamanda Türkiye'deki İngilizce eğitiminin gelişimi açısından kritik bir rol üstlendi; Ford Vakfının yardımlarıyla gelişen İngilizce hazırlık birimi elindeki teknik materyal ve öğretmen kadrosuyla binlerce gence İngilizce eğitimi verdi. 1961'den sonra Barış Gönüllüleri Programı çerçevesinde Türkiye'ye gelen genç Amerikalıların bir bölümü de ODTÜ'de İngilizce öğretmenliği yaptılar. ²⁸ Buna ek olarak, ODTÜ'nün Amerikalı ve İngilizce bilen

²² Nurettin Çalışkan, *ODTÜ Tarihiçe: 1956-1980*, s. 5-9.

²³ Çalışkan, *age*, s. 5-9.

²⁴ Uğur Ersoy, *Bozkırı Yeşertenler*, s. 5.

²⁵ Ersoy, *age*, s. 9-10.

²⁶ Selin Bölme; "Soğuk Savaş'ta NATO-ABD-Türkiye Üçgeninde Askeri Üsler: Süreklilik Ve Değişim", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34, Yaz 2012, s. 57-60

²⁷ "Summary of Active Grants and FAPs: Turkey Office, 19691", Ford Foundation Record, Reports 11775-13498, Annual Report: Ankara, Turkey Field Office 1969, Box 609, s. 3-7.

²⁸ Bk: JFK Library, "Returned Peace Corps Volunteer Collection" ve "US Peace Corps Records", USPC- 034-006; RPCV-073-001-10.

Türk akademisyenlerden oluşan eğitimci kadrosu Amerikan'ın iş birliği yapabileceği nitelikli insan yetiştirilmesini sağlayacaktı. ABD'nin Türkiye'deki yatırımlarının devamı, askeri teçhizatlarının bakım ve onarımı için sadece Amerikalı mühendisler ile çalışmak hem maliyet açısından hem de insan sayısı açısından mümkün değildi. Hâlbuki Soğuk Savaş konjonktüründe Türkiye'ye verilen askeri mühimmat ve teçhizatın gerekli durumlarda etkin bir şekilde kullanılabilir halde tutulması gerekiyordu. Teknik donanımı yüksek Türk mühendislerin ve uzmanların yetişmesi ticari ve askerî açıdan önem taşıyordu. Nitekim ODTÜ'nün kuruluşuna destek olan FOA'nın kuruluş amaçlarından bir tanesi Amerikan'ın uluslararası ekonomik ve askeri varlığını güçlendirmektir.²⁹

ODTÜ'nün oluşumu ve gelişiminde Amerika'nın kendine dinamiklerinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Başkan Eisenhower Suveyş Krizi'nin yaşandığı 1956 senesinde Amerika'nın Ortadoğu politikasının değişeceğine işaret etmiş ve bölgeye daha aktif müdahil olacaklarını açıklamıştı.³⁰Bu eğilimlerle paralel olarak ODTÜ bölgesel bir proje olarak tasarlandı ve her sene kabul ettiği öğrencilerin en az yüzde 20'sinin bölge ülkelerinden gelmesi şart koşuldu.³¹ Bu uygulama neticesinde Irak, Lübnan, Irak, Suriye gibi ülkelere gelen çok sayıda öğrenci ODTÜ'ye kaydoldu. Üniversitenin bölgeye hizmet verebilecek bir eğitim üssü olarak düşünülmesi Türk yöneticilerin de işine gelen bir yönelimdi. Ancak Irak'da 1958 darbesiyle Amerika'nın yakın çalıştığı Kral Faysal devrildi ve aynı sene Suriye ile Mısır'ın inisiyatifiyle Birleşik Arap Cumhuriyeti kuruldu.³² Eisenhower doktrininden kısa süre sonra bölgede geliştirdiği ilişkileri zayıflayan ABD yönetimi sahip olduğu siyasi araçların yetersiz olduğunu farkına varmıştı. Buna ek olarak, 1957'de Sovyetler Birliği'nin Sputnik'i fırlatabilmesi Amerikan bilim dünyası ve siyasi elitler açısından bir başka şok etkisi meydana getirmişti.³³ Sovyetlerin hem bilim teknik, hem de bölgesel siyaset sahasında daha ciddi varlık göstermesiyle ODTÜ'ye verilen Amerikan desteğinin 1959 sonrası artış göstermesi arasında paralellik olduğunu söylemek mümkündür.

²⁹ Dwight Eisenhower, *Public Papers of the Presidents of the United States: Dwight D. Eisenhower*, Washington: 1955, s. 74.

³⁰ William Roger Louis, *Ends of British Imperialism: The Scramble for Empire, Suez, and Decolonization*, IB Tauris, London, 2006, 800-805; Salim Yaqub, *Containing Arab Nationalism: The Eisenhower Doctrine and the Middle East*, University of North Carolina Press, North Carolina, 2004, s. 1-23.

³¹ Howard Reed, "Hacettepe and Middle East Technical University: New Universities in Turkey," *Minerva* 13, no. 2, Summer 1975, s. 223.

³² Roby Barrett, *The Greater Middle East and the Cold War: US Foreign Policy Under Eisenhower*, IB Tauris, London, 2007, s. 46-48, 69-70; Faruk Sönmezöğlü, *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye Dış Politikası*, s. 109-117.

³³ Homer A. Neal, Smith and .Tobin L.Jennifer B. McCormick, *Beyond Sputnik: US Science Policy in the Twenty First Century*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2008, s. 3-4, 17.

Eisenhower'den sonra yönetime gelen John F. Kennedy de Amerikan siyasetinde teknik eğitimin çok kritik bir rol oynayacağına ve bu alanda Sovyetler ile rekabetin belirleyici olacağına inanıyordu.³⁴ Başkanlığa seçildikten kısa süre sonra Barış Gönüllüleri programını devreye soktu ve bu program ile binlerce Amerikan genci farklı görevler çerçevesinde yurtdışına gönderildi. 1000'e yakın Barış Gönüllüsü genç de Türkiye'ye geldi ve birçoğu ODTÜ bünyesinde görev yaptı.³⁵ Yine 1960-1970 yılları arasında ODTÜ CENTO, UNESCO, BM gibi kurumlar kanalıyla önemli ölçüde teknik ve alt yapı desteğinden faydalandı.³⁶ Özellikle Kennedy ve sonrası dönemde Amerikan dış politika araçlarının kurumsallaşması teknik eğitim alanında ODTÜ'nün daha nitelikli destek alabilmesine olanak sağlamıştı. Bu süreçte ODTÜ rektörlüğüne atanan Kemal Kurdaş eski bir IMF uzmanı ve Amerikan yardım kuruluşları ile nasıl çalışılacağını iyi bilen bir bürokrattı. Kurdaş Türkiye ile Amerika arasındaki dengeyi gözetmeye çalışırken hem Amerikalı yetkililerle yakın çalışmış hem de Türkiye'deki sorumluların güvenini kazanmıştı. Bu zaman zarfında ODTÜ'den mezun olan mühendislerin bir kısmı yükseköğretim için İngiltere ve Amerika'ya giderken birçok isim de yine uluslararası firmalarda görev almaya başladı. Mezunların bu yönelimi Türkiye'deki uluslararası projelerin devamını önemli ölçüde kolaylaştırıyordu.

Diğer taraftan, Türkiye-Amerika ilişkileri her zaman olumlu yönde cereyan etmemiş ve iki ülke yöneticileri arasında yaşanan gerginlikler ODTÜ kampüsüne de yansımıştı. İlk olarak, 1960'da Demokrat Partiyi askeri darbe ile deviren Milli Birlik Komitesi NATO ve Amerika ile ilişkilerine sadık kalacağını taahhüt etmesine rağmen yaptığı değişikliklerle ODTÜ'de siyasilerin etkisini arttırdı. Okulu Amerika'nın değil Türkiye'nin görevlendirdiği yöneticiler yönetmeye başladı ve zamanla İngilizcenin yanında Türkçe 'ye de ağırlık verildi.³⁷ Yine 1960 sonrası Amerika ile Türkiye arasındaki ilişkide Türkiye'nin fazla bağımlı olduğunu düşünen Türk elitleri yayın dünyası ve akademiye faaliyetleri ile eleştirel sesleri yükseltmeye başladılar.³⁸ 1964 senesinde patlak veren Kıbrıs krizi ve ardından Johnson'un İnönü'ye gönderdiği mektup sonrası oluşan Amerikan aleyhtarı ortamın ilk ve en çok

³⁴ "Remarks of Senator John F. Kennedy", <http://www.peacecorps.gov/about/history/speech/> (Erişim 4. 11. 2016)

³⁵ Bk: JFK Library, "Returned Peace Corps Volunteer Collection", RPCV-073-001-10; <http://www.arkadaslar.info/>

³⁶ Howard Reed, "Hacettepe and Middle East Technical University: New Universities in Turkey," 223-224; Kemal Kurdaş, *Odtü Yıllarım*, s. 320-322.

³⁷ Uğur Ersoy, *Bozkır Yeşertenler*, s. 41-49. MBK tarafından görevlendirilen ilk rektör Turhan Feyzioğlu olmuştur.

³⁸ Doğan Avcioğlu, *Türkiye'nin Düzeni I*, Tekin, İstanbul, 1996, s. 533; Yön1, Aralık 1961; Jacob Landau, *Radical Politics in Modern Turkey*, Brill, Leiden, 1974, s. 50-55; Kerem Ünüvar, "Fikir Kulüpleri Federasyonu" in *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi* Vol VIII, İstanbul: İletişim, 2014, s. 823-825.

etkilediği yerlerden biri ODTÜ oldu. ³⁹ ODTÜ’de başlayan öğrenci eylemleri kısa sürede Türkiye’deki diğer üniversitelere de yayıldı. Amerikan karşıtı eylemlerin iyice tırmandığı 1969 senesinde ODTÜ’yü ziyarete gelen Amerikan Büyükelçisi Robert Komer’in arabası yakıldı. Olaylar esnasında ODTÜ’lü bir öğrenci lideri konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştı:

“Biz burada Batı ölçüsünde en iyi teknik ve idareci elemanlar olarak yetişsek bile Türkiye’nin sorunlarının çözülebileceğini zannetmiyorum”⁴⁰

Yoğunlaşan bu Amerikan karşıtı eylemler ve gerilen ilişkilere rağmen Türkiye’nin bölgede güvenilir bir müttefik olmaya devam etmesi ve okul yönetiminin tavrı sayesinde ODTÜ 1960’ların sonuna dek Amerikan yatırımlarını almaya devam etti.

AMERİKAN DIŞ SİYASETİ VE ROBERT KOLEJİ MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ’NİN DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye’nin NATO üyeliği sonra gelişme gösteren bir diğer eğitim kurumu Robert Koleji oldu. ODTÜ’ye göre daha eski ve köklü bir mazisi olan Robert Koleji II. Dünya Savaşı esnasında zor günler geçirmiş ve bazı bölümlerini kapatma noktasına gelmişti. ⁴¹ Savaş sonrası Türkiye-Amerikan ilişkilerindeki dönüşüm Robert Koleji’nde de etkisini hissettirdi. Okulun müdürlüğüne 1955 senesinde atanan DuncanBallantine daha önce MIT’de görev yapmış yenilikçi bir akademisyendi. Göreve geldikten kısa süre sonra Amerika’da ve Türkiye’de yetkililer ile görüşmelere başlayan Ballantine Robert Koleji Mühendislik Fakültesinin geliştirilmesi için yeni bir proje hazırladı. Okula destek toplamak için gittiği Amerika’da yaptığı konuşmalarda Ballantine şu argümanları öne sürdü:

“Nazi Almanya’sı ve Komünist Rusya’da totaliter diktatörlüklerin ortaya çıkışıyla beraber Amerika dünyanın eskisinden daha küçük bir yer olduğunun farkına varmaya başladı ve hayatta kalabilmesinin dünyadaki özgürlükçü milletlerin hayatta kalabilmesine bağlı olduğunu anladı. Diğerleri fakirlik ve ümitsizlik içinde yaşarken bizim ulusumuz güvende olamaz -ki biz buna “aydınlanmış” bencillikderiz. Bizim refahımız diğer halkların refahına bağlıdır”⁴².

³⁹ Bk. Nasuh Uslu, *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish-American Relations: 1959-2003*, Nova Science Publishers, New York, 2003; Oral Sander, *Türk Amerikan İlişkileri*, s. 231; Turhan Feyizoğlu, *Sinan - Nurhak Dağları’ndan Sonsuzluğa Alfa*, İstanbul, 2011; Bk: Bedri Baykam, *68’li Yıllar Eylemler*, İmge, İstanbul, 1996

⁴⁰ *Milliyet*, 08-01-1969. ODTU SFK’nin yayınladığı bildiri ise ABD politikalarını eleştiriyordu: “Üniversite ve üniversiteli genç sesini Vietnam’daki ABD emperyalizmine karşı Amerikan üniversitesindeki sesini yükseltmektedir”. Turhan Feyizoğlu, *Sinan - Nurhak Dağları’ndan Sonsuzluğa*, s. 29-31.

⁴¹ John Freely, *A History of Robert College I-II*, YKY, İstanbul, 2009, II, s. 94-97.

⁴² Duncan Ballentine, “Talk Delivered before the Propeller Club”, March 1956, Robert College Records, Box 30, File 4, s. 2-3.

“Birleşik Devletlerin Yakın Doğudaki varlığı hayati öneme sahiptir. Türkiye Komünizme karşı duruşunda güçlü kalabilmesi için muhakkak Amerika’nın desteğine ihtiyacı vardır. Bu da ancak bölgedeki Amerikan kurumlarını güçlendirmekle başarılabilir.”⁴³

Ballantine’a göre Robert Koleji Amerika ve Türkiye için gerekli olan kalifiye insanları yetiştiren bir kurumdu ve bu insan gücü olmasaydı Türkiye çok daha “geri kalmış” bir ülke olarak alt yapı problemleri ile boğuşacaktı. Amerikan eliti yapılan yatırımın önemini daha iyi anlamalıydı çünkü ancak bu tip kurumlar yoluyla Sovyetler birliği ile rekabet edilebilirdi. Nitekim artık Sovyet mühendisler Arap devletlerine de gidiyor ve önemli projeleri koordine ediyorlardı.⁴⁴ Ülkeler arası siyasi ilişkilerin anlamlı hale gelebilmesi için teknik işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulayan Ballantine Robert Koleji Mühendislik Fakültesi’nin kuruluş misyonu açısından Türkiye ve Amerika’nın ortak çıkarına hizmet edeceğinin altını çizmişti. Bu ziyaretleri esnasında bir seferinde Amerikan Meclis Komitesi karşısına çıkan Ballantine yaptığı konuşmada Robert Koleji’ne yapılan yatırımın komünizme karşı demokrasiyi güçlendireceğini ve Amerikan’ın milli çıkarlarına yardım edeceğini vurgulamıştı.⁴⁵ Yardım talepleri karşısında Ballantine’a yazılan bir mektupta Amerikan desteği verilen kurumların sadece yerel değil bölgesel etkisi olmasının daha iyi olacağı anlatılmış, buradan hareketle Irak, Pakistan gibi ülkelere gelecek öğrencilere Robert Koleji’nin burs vermesinin iyi olacağı tavsiye edilmişti.⁴⁶ Yine bir başka raporda okulun Türkiye’deki faaliyetlerinin Amerikan Dışişleri ile uyumlu olduğunu ve Türkiye’nin coğrafi konumuna binaen kolejlere destek olmanın gerekli olduğunu belirtilmiş, aynı zamanda okulun yönetiminde Washington’la yakın ilişkinin korunması gerektiği tavsiye edilmişti. Robert Koleji’ne dair projelerin New York ve Massachusetts Senatorları ve Temsilciler Meclisi Üyeleriyle paylaşılması gerektiği, hatta Senator Fulbright’in da ilgili faaliyetler hakkında bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmişti.⁴⁷

Ballantine Robert Koleji’nin hizmetlerinden bahsederken Vecdi Diker’i örnek veriyordu. 1935 senesinde Robert Kolejinden mezun olan Vecdi Diker özel bir şirkette çalışmaya başladıktan sonra Bayındırlık Bakanlığında Su ve Köprüler Müdürlüğü bünyesine geçmiştir. Diker Türkiye’nin otoyolu alt-

⁴³ Duncan Ballantine, “Proposal to the Ford Foundation”, Robert College Records, Box 42, File: 6.

⁴⁴ YaacovRov, From Encroachment to Involvement: A Documentary Study of Soviet Policy in the Middle East, 1945-1973, Toronto: John Wiley, 1974, 274, 395; Peter Mangold, Superpower Intervention in the Middle East, London 1978, s. 45

⁴⁵ “General Correspondence, AID, 1962-1963”, Robert College Records, Box 43, File: 26.

⁴⁶ “Correspondence, Statements, Memoranda, U. S. Government Funds, 1956-1958”, Robert College Records, Box:43, File: 20.

⁴⁷ “A Fund Raising Report and Recommendations by Kersting, Brown&CompanyInc”, Robert College Records, Box: 42, Folder: 4.

yapısını geliştirmek için Amerika'ya yaptığı inceleme ziyareti sonrası müstakil bir Karayolları Genel Müdürlüğü kurulmasını teklif etti.⁴⁸ Kabul gören bu teklif sonrası kurulan Devlet Karayolları Genel Müdürlüğüne atandı ve Ballantine'in övgüyle bahsettiği karayolları projelerine imza attı. Ballantine'a göre Diker gibi insanlar sayesinde Türkiye'nin stratejik bölgelerindeki ulaşım altyapısı gelişmiş ve gerekli askeri intikal yolları eskiye nazaran daha sağlam hale gelmişti.⁴⁹ Demokrat Parti döneminde uzun yıllar aynı görevi yürüten Diker ODTÜ'nün kuruluş aşamasında da yer aldı ve Amerikalı yetkilerle yapılan müzakerelere katıldı. ODTÜ'nün ilk mütevelli heyeti üyelerinden olan Diker'e isteği bu okulu geleceğin teknikerlerini ve eğitimcilerinin yetişeceği bir araştırma enstitüsü olarak inşa etmektir.⁵⁰ Ballantine'a göre Vecdi Diker gibi örneklerin sayısının artması için Amerikan'ın nitelikli insan eğitimine yatırım yapması doğru tercih olacaktır.⁵¹

Ballantine ile beraber Robert Kolej için yardım toplamaya çabasına giren bir başka Amerikalı Robert Kerwin'di. Bir dönem Ford Vakfı bursiyeri olarak Türkiye hakkında araştırmalar yapan Kerwin United States Information Agency (USIS) bünyesinde Türkiye'de görev yapmaya başlamıştı. Kerwin okul için maddi destek talebinde bulunduğu başvuru dosyasında Amerikan müfredatına dayalı öğretim veren Mühendislik Fakültesi'nin Türkiye'nin ekonomik ve askeri gelişimine katkı sağladığı anlatılmıştı.⁵² Başvuru ile ilgili Hazine Bakan Yardımcısı Randolp Burgess'e 1956 senesinde sunulan raporda Robert Kolej'in Mühendislik Fakültesi'nin inşaatı olumlu değerlendirilmiş ve destek olunması tavsiye edilmişti. Okulun artan öğrenci sayısı vurgulanmış ve yapılacak yatırımlar ile Anadolu'daki ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarının da Robert Koleji'nde okutulabileceği belirtilmişti.⁵³ 1950'lerde Robert Kolej için gündeme gelen bir diğer ilgi çekici proje Türkiye'de kurulması planlanan Atom Reaktörü ile alakalıydı. Eisenhower yönetiminin yürürlüğe soktuğu "Barış için Atom" Programı kapsamında Amerikalı yetkililer Türkiye'de bir araştırma reaktörü kurulmasını teklifinde bulundular.⁵⁴ Program yetkilisi Morehead Patterson yurtdışında Amerikan destekli atom araştırma reaktörleri kurulmasını amaçlıyordu. Türkiye'de açılacak reaktörün Robert Koleji bünyesinde yürütülmesi ve teknik iş birliği yapılması

⁴⁸ Begüm Adalet, "Mirrors of Modernization: The American Reflection in Turkey", Unpublished PhD Thesis, University of Pennsylvania, 2014, s. 161.

⁴⁹ Duncan Ballantine, "Scientific and Technical Institutions in Underdeveloped Countries" 209-210, Robert College Records, Box 42, File, 16.

⁵⁰ Uğur Ersoy, *Bozkın Yeşertenler*, s. 7-9.

⁵¹ Duncan Ballantine, "Scientific and Technical Institutions in Underdeveloped Countries", s. 209-210

⁵² "Correspondence, Statements, Memoranda, U. S. Government Funds, 1956-1958"

⁵³ "Correspondence, Statements, Memoranda, U. S. Government Funds, 1956-1958"

⁵⁴ Richard G. Hewlett, Jack M. Holl *Atoms for Peace and War, 1953-1961: Eisenhower and the Atomic Energy Commission*, University of Carolina Press, California, 1989, s. 236.

teklif edildi.⁵⁵ Daha sonra basına yansıyan detaylara göre Amerikalı yetkililer atom araştırmaları rektörünün kurulmasına karşılık Robert Kolej'in Üniversite statüsüne yükseltilmesini talep etmişti.⁵⁶ Arşiv kayıtlarında detayları hakkında daha fazla bilgi içermeyen bu teklifin neticesinde Amerika uluslararası alandaki ilk antlaşması 1955'de Türkiye ile imzalanmıştı.⁵⁷ Amerikalı uzmanlar tarafından Türkiye üzerine yazılan askeri ve ekonomik raporlarda da Robert Kolej'in pozisyonuna dikkat çekiliyordu. Eski büyükelçilerden Norman Armour 1957 senesinde Amerikan Dış Yardım Komitesi için bir rapor hazırlamış ve Amerikan'ın Türkiye, Yunanistan ve İran'a yapabileceği dış yardımları analiz etmişti.⁵⁸ Bu rapora göre Türkiye'nin en ciddi eksikliği vasıflı insan yetiştirilememesiydi ve yapılacak yardımlar teknik eğitime ağırlık vermeliydi. Özellikle Türk ordusunun Bağdat Paktı ve NATO açısından önemi vurgulayan Armour Komünizme karşı oluşturulan "Kuzey Savunma Hattı" bloğunda Türkiye'nin Ortadoğu'yu koruma rolünü üstlenebileceğini düşünüyordu. Bu önemli konumuna rağmen Türkiye'nin birçok açıdan gelişmemiş bir ülke olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini belirten Armour bu noktada Robert Koleji gibi kurumların varlığına değinilmişti.⁵⁹

Türkiye'nin NATO üyeliği sonrası TSK mensubu subaylar eğitim almak için NATO karargâhlarına ve ABD'deki eğitim merkezlerine gönderilmeye başlanmıştı. Aslında bu süreçten evvel de Robert Koleji TSK personeline kendi bünyesinde İngilizce eğitimi veriyordu. 1940'lı yıllardan itibaren çok sayıda subay Robert Kolej'i'ne kaydettirilip İngilizce eğitimi aldı.⁶⁰ Okulun Türk yöneticiler nezdinde kabul gördüğüne işaret eden bu talep Robert Koleji yönetimi açısından da memnuniyetle karşılanıyordu. Yine 1950 senesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından okulun müdürü Floyd Black'a dil eğitimi için 25 öğrenci, yaz okulu için de Hava Kuvvetlerinde 40 öğrenci alınması talep edilmişti. Bütün bu taleplere olumlu yaklaşan Robert Koleji yönetimi zaman zaman personel yetersizliği yaşamış ve bakanlıktan finansman istemişti.⁶¹

1960'dan sonra Robert Koleji Mühendislik Fakültesinin Amerika'dan talepleri yeni bir boyut kazandı. Okul yöneticileri Amerikan Hava Kuvvetleri

⁵⁵ "Summary, US Government Grants to RC and ACG, 1962-1963", Robert College Records, Box: 44, File: 42.

⁵⁶ Aaron Stein, <https://turkeywonk.wordpress.com/2013/11/22/nuclear-energy-and-turkish-conspiracy-theories-continuity-in-us-turkey-relations/> (Erişim 06-11-2016)

⁵⁷ Richard G. Hewlett, Jack M. Holl, *Atoms for Peace and War*, s. 236.

⁵⁸ Report on United States Foreign Assistance Program: Prepared at the Request of the Special Committee to Study the Foreign Aid Program United States Senate, February 1957, US Government Printing Office, Washington, 1957.

⁵⁹ Report on United States Foreign Assistance Programs

⁶⁰ "Correspondence to Scott from Black, 1945-1955", Robert College Records, Box: 30, File: 3-4.

⁶¹ Bu programı yakından takip eden Amerikan Büyükelçiliği İngilizce eğitimlerinin Türk-Amerikan askeri iş birliği açısından çok önemli olacağını not etmişti. "Correspondence to Scott from Black, 1945-1955"

ile iletişim kurup askeriye de kullanılmayan malzemelerin fakültelerine başlanmasını talep ettiler.⁶² Robert Koleji Mütevelli Heyetini temsilen okula kaynak oluşturmakla görevli Marjory Hyde'ın Hava Kuvvetlerine gönderdiği mektubunda Mühendislik Fakültesi'nin Robert Koleji'nin çok önemli bir parçası olduğu ve eldeki laboratuvarları sürekli olarak geliştirmeleri gerektiği anlatılıyordu. Talebe cevaben *Aircraft Nuclear Propulsion* (Hava Aracı Nükleer Ateşleme) programında kullanım dışı olan malzemenin kontrol edilip Robert Koleji'ne verilmesi değerlendirilmiş ve Pentagon'da görevli Albay Ola Thorne ile danışılarak bunun sağlanması tavsiye edildi.⁶³ Malzemelerin tespit ve teslim sürecinde ABD Hava Kuvvetlerinden General Victor Haugen'in da görüşü alınmış ve yardım talep edilmişti.⁶⁴ Robert Koleji sadece Hava Kuvvetlerinden değil Amerikan Deniz Kuvvetlerinden de malzeme talebinde bulunmuştu. 1961 senesinde Deniz Kuvvetlerinde görevli kumandan H. D. Moore'a yazılan bir mektupta, Robert Koleji mühendislik fakültesine dair gelen talepler anlatılmaktaydı.⁶⁵ Yine Amerikan Deniz Kuvvetlerinde görevli James Wakelin kendisine Robert Koleji hakkında ulaşan bir talebi olumlu karşılamış ve gönderilen yardımların Türkiye'de Amerika'ya karşı olumlu bir algı oluşturduğunu not etmişti.⁶⁶ Amerikan askeri raporları ve AID kaynaklarına göre 1960'lı yılların ilk yarısında Amerika'da kullanım dışı kalan teknolojik malzemelerin Robert Kolejine gönderimi yoğun bir şekilde devam etti.⁶⁷

Robert Koleji Mühendislik Fakültesi 1950 ile 1965 yılları arasında Türkiye ve Amerikan arasındaki olumlu ilişkileri fırsata çevirmesini bilmiştir. Okul teknik ekipman açısından takviye edilmiş ve bunun da ötesinde kurumsal olarak Türkiye-Amerika ittifakının önemli bir parçası olması amaçlanmıştır. Amerikalı yöneticiler açısından Robert Koleji kendi yatırımlarını güvenli bir şekilde denetleyebilecekleri köklü bir Amerikan kuruluşu, Türkiye'deki siyaset ve bürokrasi açısından da yerel kanunlar ile uyumlu bir müessesiydi. Robert Koleji Türk-Amerikan ilişkilerindeki dalgalanmadan hemen hemen hiç etkilenmedi, ancak 1965 sonrasında okul yöneticileri idari yapı hakkında yeni bir formül üzerine düşünmüş ve 1971 müdahalesi sonrası Koleji'nin yüksekokul kısmını Türkiye'deki yerel kurumlara devretmiştir.

⁶² "Correspondence Airforce-Aircraft Nuclear Propulsion Department, Surplus Laboratory Equipment, 1961" Box: 43, File: 23-24.

⁶³ "Correspondence Airforce-Aircraft Nuclear Propulsion Department"

⁶⁴ "Correspondence with U. S Government Agencies (A. I. D.) re Grants, 1960", Robert College Records, Box:43, File: 25.

⁶⁵ "Equipment Grants, Department of the Navy: Naval Research", Robert College Records, Box: 44, File: 37.

⁶⁶ "Equipment Grants, Department of the Navy: Naval Research".

⁶⁷ "U. S. Government surplus properties, 1963-1964", Robert College Records, Box: 43, File: 29.

SONUÇ

ODTÜ ve Robert Koleji Mühendislik Fakültesi salt birer öğretim kurumu kimliklerinin ötesinde global soğuk savaş rekabetin birer parçası oldular. Her iki kurum da Türkiye'nin görünürde ihtiyacı olan teknik bilgi ve vasıflı insan gücü için çözüm olabileceklerini vadettiler. Teknik alandaki mücadelenin siyasi söylemi şekillendirdiği bir dönemde her iki kurum da Amerikan yönetimi açısından Türkiye'ye yapılacak uzun vadeli yatırımların adresleri olarak öne çıktı. Süreç içinde kendi yönetim kadrolarının da siyasi elitler ile kurduğu ilişkiler ile yarı-diplomatik bir alana sahip olabildiler. Bu kurumların etkisi siyasi mecrada değil alt yapı ve teknik yatırımların devamı safhasında ön plana çıkıyordu. Yetiştirdikleri kadrolar siyasette değil teknik sahada görev aldılar. Bu şeklidesiyasi ve sosyal ihtiyaçları doğru gözlemleyen Robert Kolej ve ODTÜ Türkiye'de 1965 sonrası yükselen Amerikan aleyhtar söylemden etkilense de yatırım almaya devam etti. Halen yeterince incelenmemiş olan her iki kurum hakkındaki belge ve yazışmalar Türkiye'nin Amerika ile olan ilişkisi ve Soğuk Savaş açısından yakın dönem tarihine ışık tutma imkânı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları:

A-Robert Koleji Arşivi

- “A Fund Raising Report and Recommendations by Kersting, Brown&CompanyInc”, Robert College Records, Box: 42, Folder: 4.
- “Correspondence, Statements, Memoranda, U. S. GovernmentFunds, 1956-1958”, Robert College Records, Box:43, File: 20.
- “Correspondence to Scott from Black, 1945-1955”, Robert College Records, Box: 30, File: 3-4.
- “Correspondence Airforce-Aircraft Nuclear Propulsion Department, Surplus Laboratory Equipment, 1961” Box: 43, File: 23-24.
- “Correspondence with U. S Government Agencies (A. I. D.) re Grants, 1960”, Robert College Records, Box:43, File: 25.
- “EquipmentGrants, Department of theNavy: Naval Research”, Robert College Records, Box: 44, File: 37.
- “General Correspondence, AID, 1962-1963”, Robert College Records, Box 43, File: 26.
- “Summary, US Government Grants to RC and ACG, 1962-1963”, Robert College Records, Box: 44, File: 42.
- “Summary of Active Grants and FAPs: Turkey Office, 19691”, Ford Foundation Record, Reports 11775-13498, Anuual Reprt: Ankara, Turkey Field Office 1969, Box 609.
- Ballentine, Duncan. “Talk Delivered before the Propeller Club”, March 1956, Robert College Records, Box 30, File 4, 2-3.
- Ballantine, Duncan. “Scientific and Technical Institutions in Underdeveloped Countries” 209-210, Robert College Records, Box 42, File, 16
- Ballantine, Duncan. “Proposal to the Ford Foundation”, Robert College Records, Box 42, File: 6.

B- Barış Gönüllüleri Arşivi

- “US PeaceCorpsRecords”, “ReturnedPeaceCorpsVolunteer Collection”, JFK Library, USPC- 034-006; RPCV-073-001-10

C-Gazeteler

- TC ResmiGazete, 29 Ocak 1957, Sayı 9521
- Milliyet, 8 Ocak 1969

İkincil Kaynaklar:

- Adalet, Begum “Mirrors of Modernization: The American Reflection in Turkey”, Unpublished PhD Thesis, University of Pennsylvania, 2014

- Akman, Halil, Suat Zeyrek, "John FosterDulles'in Ortadoğu Gezisi, Temaslar ve Tepkiler", *Avarasya İncelemeleri Dergisi*, II/2, 2013.
- Avcıoğlu, Doğan. *Türkiye'nin Düzeni I*, Tekin, İstanbul, 1996.
- Barrett, Roby. *The Greater Middle East and the Cold War: US Foreign Policy Under Eisenhower*, IB Tauris, London 2007.
- Baykam, Bedri. *68'li Yıllar Eylemciler*, İmge, İstanbul, 1996.
- Çalışkan, Nurettin. ODTÜ Tarihçe: 1956-1980,
- Ersoy, Uğur. *Bozkırı Yeşertenler*, Evrim, Ankara, 2002.
- Gönlübol, Mehmet. *Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1965*, Siyasal, Ankara, 2006.
- Güvenç, Serhat. "NATO'nun Evrimi ve Türkiye'nin Transatlantik Güvenliğe Katkıları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*
- Eisenhower, Dwight. *Public Papers of the Presidents of the United States: Dwight D. Eisenhower*, Washington, 1955.
- Kirby, Alec. David G. Dalin, John F. Rothmann, *Harold E. Stassen: The Life and Perennial Candidacy of the Progressive*, McFarland, North Carolina, 2013.
- McGhee, George. *The US-Turkish-NATO Middle East Connection: How the Truman Doctrine Contained the Soviets in the Middle East*, London, 1990.
- Neal, Homer. Smith and .Tobin LJennifer B. McCormick, *Beyond Sputnik: US Science Policy in the Twenty First Century*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2008.
- FeYZizođlu, Turhan. *Sinan - Nurhak Dağları'ndan Somsuzluđa*, Alfa, İstanbul, 2011.
- Freely, John. *A History of Robert College I-II*, YKY, İstanbul, 2009.
- Landau, Jacob. *Radical Politics in Modern Turkey*, Brill, Leiden, 1974.
- Payaşlıoğlu, Arif. *Türk Yükseköğretiminde Bir Yeniliğin Tarihi: Barakadan Kampüse*, ODTÜ Yayınları, Ankara 1996.
- Reed, Howard. "Hacettepe and Middle East Technical University: New Universities in Turkey," *Minerva* 13, no. 2, Summer 1975,
- Report on United States Foreign Assistance Program: Prepared at the Request of the Special Committe to Study the Forign Aid Porgram United States Senate, February 1957, US Government Printing Office, Washington, 1957.
- Richard G. Hewlett, Jack M. Holl *Atomsfor Peaceand War, 1953-1961: Eisenhower and the Atomic Energy Commission*, California: University of Carolina Press, California, 1989
- Roger Louis, William, *Ends of British Imperialism: The Scramble for Empire, Suez, and Decolonization*, IBTauris, London, 2006.
- Sander, Oral *Türk-Amerikanlıřkileri*, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1979.
- Saray, Mehmet *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin Nato'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000.
- Sönmezoğlu, Faruk. *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye Dış Politikası*, Der, İstanbul, 2006.

- Stein, Aaron. <https://turkeywonk.wordpress.com/2013/11/22/nuclear-energy-and-turkish-conspiracy-theories-continuity-in-us-turkey-relations/> (Erişim 06-11-2016)
- Uslu, Nasuh. *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish-American Relations: 1959-2003*, Nova Science Publishers, New York, 2003.
- Ünüvar, Kerem. "Fikir Klüpleri Federasyonu" in *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi* VolVIII, İletişim, İstanbul, 2014.
- Yaacov, Rov. *From Encroachment to Involvement: A Documentary Study of Soviet Policy in the Middle East, 1945-1973*, John Wiley, Toronto, 1974; Peter Mangold, *Super power Intervention in the Middle East*, London, Routledge, 1978.
- Yağub, Salim. *Containing Arab Nationalism: The Eisenhower Doctrine and the Middle East*, University of North Carolina Press, North Carolina, 2004.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal. "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası (1950-1960)", *History Studies*, Ortadoğu Özel Sayısı, 2010.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal. "Bağdat Paktı", *Tarihin Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2011, Sayı 6.
- Yılmayan Millet* Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletlerine Yaptığı Ziyaretin Kronolojik Hikâyesi ve Seçilmiş Nutuklar: 28 Ocak- 27 Şubat 1954, IBM World Trade Corporation: 1955
- Yorgancıoğlu, Derya. "Reconstructing the Political and Education Contexts of the Metu Project", Unpublished PhD Dissertation, Middle Eastern Technical University, Department of Architecture, 2010.
- http://www.archives.upenn.edu/people/1900s/stassen_harold_edward.html(Erişim 02. 11. 2016)
- "Remarks of Senator John F. Kennedy", <http://www.peacecorps.gov/about/history/speech/> (Erişim 4. 11. 2016)
- <http://www.arkadaslar.info/>